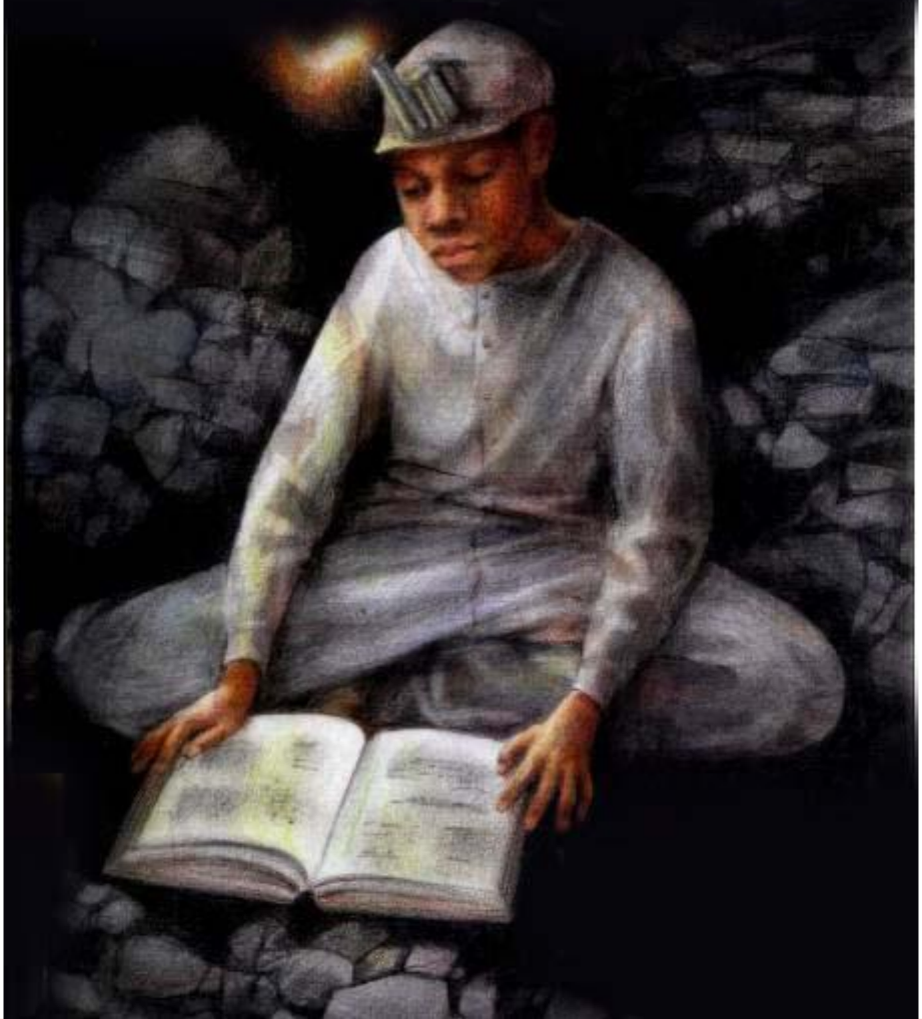
बुकर टी. वॉशिंग्टन

थॉमस हॅम्पर, मराठी: अश्विनी बर्वे

बुकर टी. वॉशिंग्टन

थॉमस हॅम्पर

मराठी: अश्विनी बर्वे

हेल्स फोर्ड, व्हर्जिनिया

सकाळची वेळ होती.

जंगलातून जाणाऱ्या वाटेवर अंधार होता.

सात वर्षांचा बुकर मिस. ॲलनच्या मागे जात होता.

तो त्यांच्या शाळेत जात होता .

त्याने मुलीची पुस्तके उचलली होती.

जेव्हा तो शाळेत पोहोचला, मिस ॲलन

शाळेच्या आत गेली.

बुकर घरी परतला.

तो गुलाम होता.

गुलामांनी शाळेत जाणे हे

 कायद्याच्या विरोधात होते.

बुकर व्हर्जिनियामधील एका शेतावर राहत होता.

त्याचा मालक त्याला जे काही करायला सांगायचा ते. गुलाम म्हणून त्यालाही तेच करावे लागत असे.

मिस एलेन त्याच्या मालकाची मुलगी होती.

कधीकधी बुकर तिची पुस्तके घेऊन जात असे.

तो आपला बहुतेक वेळ शेतात काम करण्यात घालवत असे.

तो कामगारांसाठी पाणी वाहून नेत असे.

बुकरला शाळेत जायचे होते.

त्याने गोऱ्या मुलामुलींना शिकतांना बघितले होते.

त्यांना शाळेत अभ्यास करताना पाहिले.

तेही शाळेच्या बाकावर बसून. आणि त्यालाही

पुस्तकं वाचायची होती.ते ही बाकावर बसून.

त्याला प्रश्नांची उत्तरे शोधायची होती आणि ती संपूर्ण वर्गाला सांगायची होती.

त्याला वर्तमानपत्रे आणि फलक वाचायची इच्छा होती आणि त्याबद्दल .

लोकांना सांगायचे होते.

कागदावर छापलेल्या काळ्या अक्षरांचा अर्थ काय आहे हे त्याला इतरांना सांगायची इच्छा आहे.

जेव्हा बुकर नऊ वर्षांचा होता

एक माणूस त्याच्या शेतावर आला.

त्याचे ऐकण्यासाठी सर्व

गुलामांना बोलावण्यात आले.

बुकर त्याच्या आई, भाऊ आणि

बहिणीसोबत तिथे उभा होता.

तो माणूस म्हणाला की गृहयुद्ध संपले आहे.

अमेरिकेतील सर्व गुलाम आता स्वतंत्र झाले आहेत.

लोक आनंदाने ओरडू लागले.

बुकरची आई खाली वाकली आणि

तिने मुलांना जवळ घेतले.

त्यांनी या दिवसासाठी देवाकडे

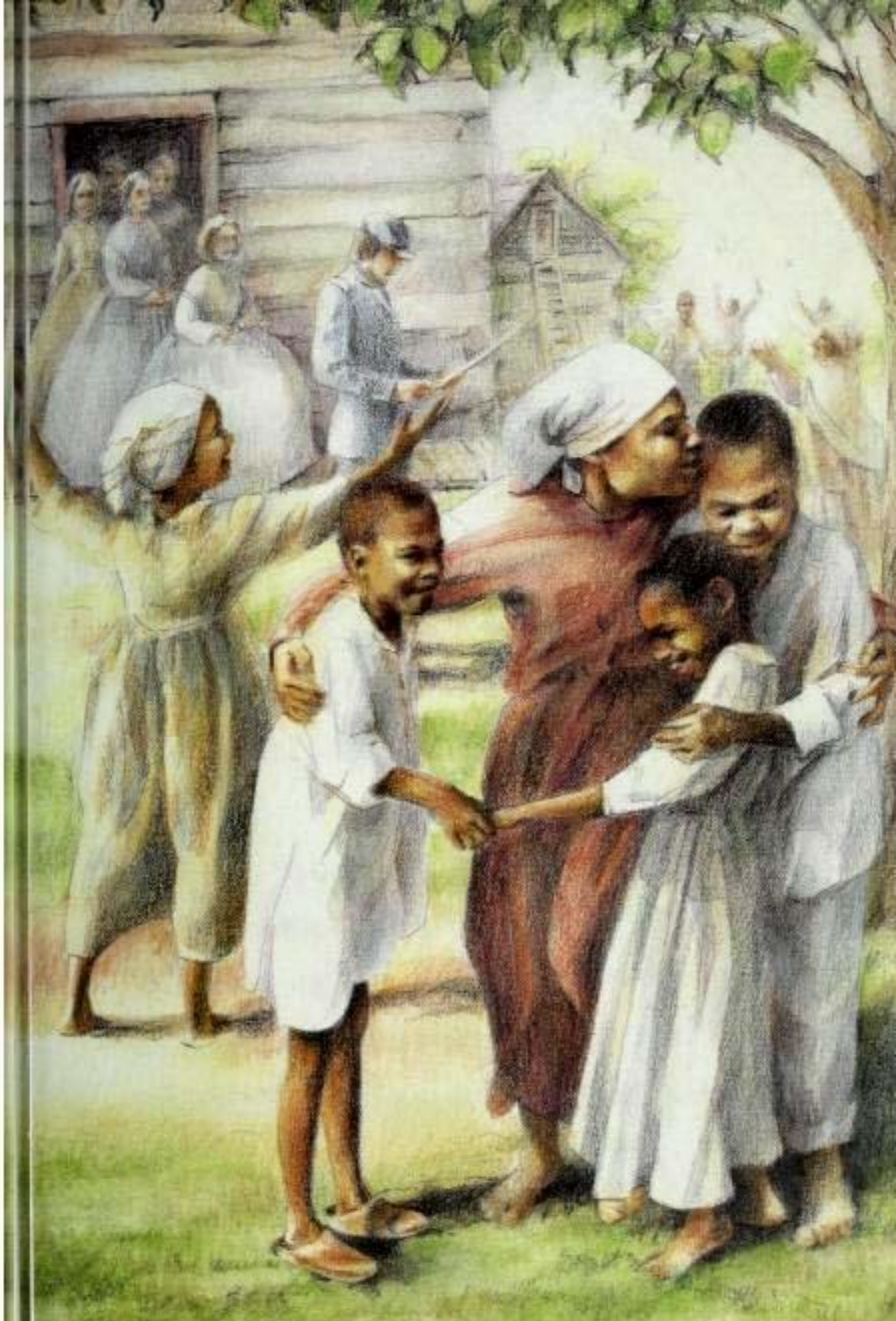
खूप प्रार्थना केली होती.

बुकरचे कुटुंब लवकरच शेत सोडून गेले.

ते वेस्ट व्हर्जिनियाला राहायला गेले.

सुटकेनंतर त्यांनी आपले आयुष्य

नव्याने जगायला सुरुवात केली.

माल्डेन, वेस्ट व्हर्जिनिया, १८६५

बुकरसाठी गुलामगिरीतून मुक्तीचा एकच अर्थ होता.

आता तो शाळेत जाऊ शकत होता.

त्याच्या सावत्र वडिलांची कल्पना वेगळी होती.

ते कुटुंब गरीब होते आणि

त्यांना पैशांची गरज होती.

बुकरचे सावत्र वडिलांनी बुकर आणि त्याचा भाऊ

यांना कामासाठी मिठाच्या खाणीत नेले..

तो पिंपांमध्ये मीठ भरायचा.

तो मीठ दळून ते पिंपांमध्ये भरायचा.

काम कठीण आणि खूप जास्त होते.

तो पहाटे चार वाजता कामाला सुरुवात करत असे..

आणि अंधार पडेपर्यंत तो काम करत असे..

सर्वात वाईट गोष्ट ही होती की

तो जिथे काम करायचा तिथले मुलगे आणि

मुलींना शाळेत जाताना तो पाहत होता.

बुकरला सुद्धा तसे करता आले असते

तर बरे झाले असते असे वाटले.

हे शाळेत जाणाऱ्या मुलांसोबत घडते.

बुकरने स्वतःच वाचायचे शिकायचे ठरवले.

त्याने पुस्तकातून अक्षरमाला शिकली.

लवकरच त्याच्या आईने त्याला शाळेबद्दल सांगितले.

शिक्षकांशी बोलली.

बुकर कामावरून परत आल्यावर

शिक्षकांनी त्याला विचारले.

रात्री त्याला मदत करण्याचे आश्वासन दिले.

बुकरने मेहनत केली आणि लवकर शिकला.

पण तो अजूनही इतर मुलांसारखाच आहे.

ज्याला शाळेत जायची इच्छा होती. .

जेव्हा बुकर सुमारे बारा वर्षांचा होता

त्याने कोळशाच्या खाणीत काम करायला सुरुवात केली.

तो भुयारी बोगद्यात कोळसा खणायचा.

खाण अंधारी आणि भयावह होती.

ती कोणत्याही क्षणी कोसळू शकते.

तिथे स्फोट होऊ शकला असता.

बुकर खाणीत सुद्धा पुस्तकं आणायचा.

कामाच्या दरम्यान जेव्हा जेव्हा त्याला

संधी मिळत असे तेव्हा तो पुस्तकं वाचायचा.

एके दिवशी खाणीच्या अंधारात,

बुकरने दोन लोकांना आपापसात बोलताना ऐकले.

तो नवीन शाळेबद्दल बोलत होते .

जी कृष्णवर्णीय अमेरिकन लोकांसाठी होते.

तिचे नाव हॅम्पटन इन्स्टिट्यूट होते.

ज्या मुलांकडे पैसे नव्हते

ती मुले या शाळेत शिकायला जाऊ शकत होती.

फक्त त्यांना पैशाच्या बदल्यात शाळेला

उपयोगी असे काम करावे लागणार होते..

ते पुरुष हळू आवाजात बोलत होते.

पण त्याचे शब्द बुकरच्या मनात घर करत होते.

हॅम्पटन कुठे आहे हे त्याला माहीत नव्हते.

आणि तिथे कोणी कसे जाऊ शकेल?

त्याला फक्त माहीत होतं की

त्याला तिथे कसेतरी पोहोचायचेच होते.

बुकरने त्याच्या पालकांना विचारले

तो हॅम्पटनला जाऊ शकेल का?

पण त्यांनी नकार दिला.

त्यांना अजूनही त्याने कमावलेल्या पैशांची गरज होती.

म्हणून बुकरने खाणीत काम करणे सुरूच ठेवले आणि

रात्री अभ्यास करायचेही

काही महिन्यांनंतर बुकरला नोकरी मिळाली.

श्रीमती व्हायोला रफनर यांना

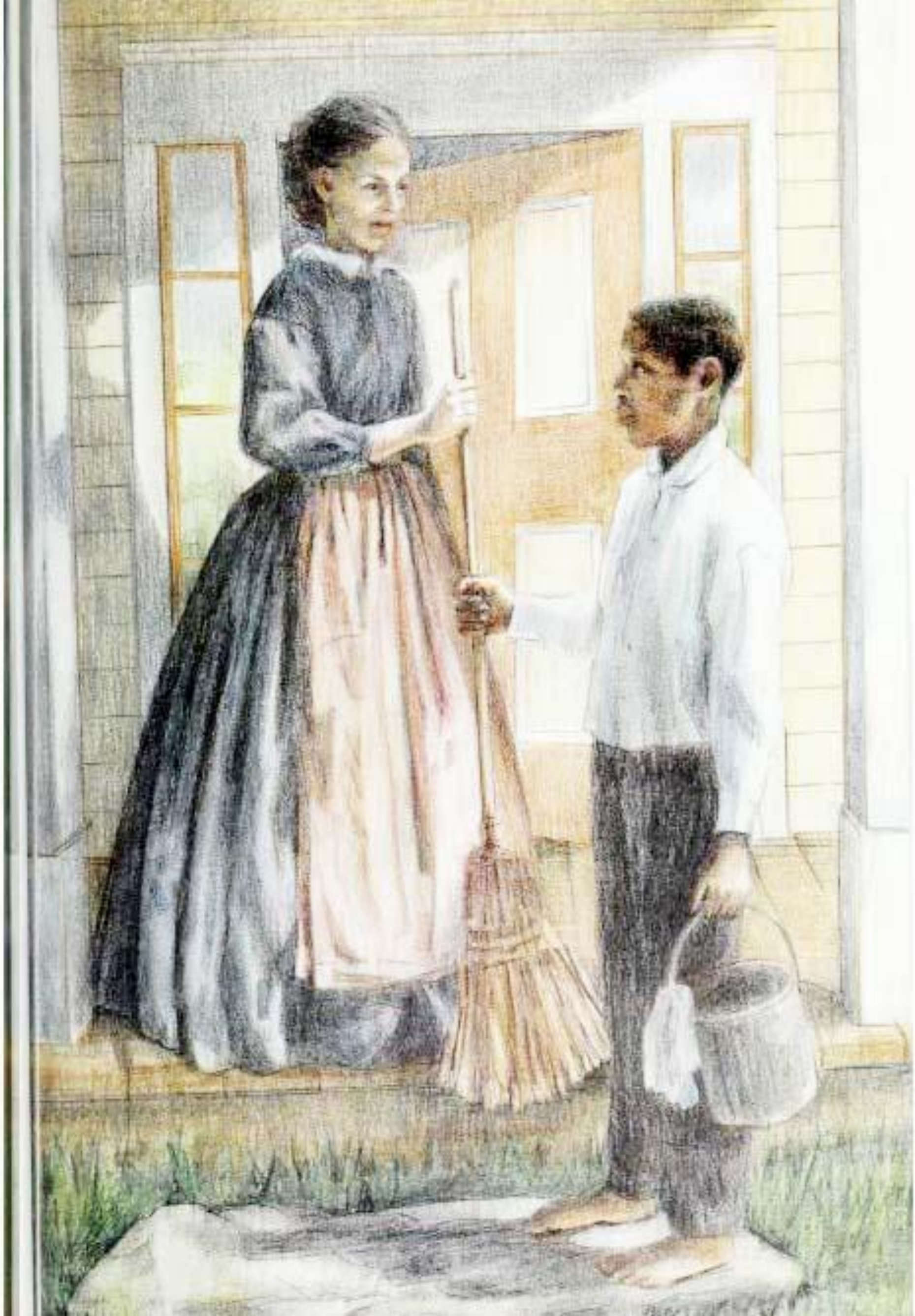
एका नोकराची गरज होती.

त्या खूप कडक स्वभावाची आहेत

असे बुकरने ऐकले होते.

पण त्याला खाणकामापासून सुटका हवी होती.

म्हणून त्याने ही नोकरी स्वीकारली.

श्रीमती रफनरही तितक्याच कठोर होत्या.

लोकांनी म्हटल्याप्रमाणे.

जेव्हा बुकर फरशी साफ करायचा,

तेव्हा त्या म्हणायच्या

त्याने ते नीट स्वच्छ केले नाही.

त्याने कोपऱ्यांमधली धूळ साफ केली नाही. .

जेव्हा बुकरने बागेतून पाने काढली, तेव्हा

इकडे तिकडे पडलेली लहान पाने त्या दाखवत असत

.

एके दिवशी मिसेस रफनरने बुकरला सांगितले की

बागेतील तण काढून टाक.

सुरुवातीला, बुकरने त्वरीत कृती केली.

एका ठिकाणाहून डँडेलियनची रोपे उपटून काढली.

दुसऱ्या ठिकाणाहून गवत काढले.

काम संपल्यावर तो थांबला.

बुकरला मिसेस रफनरकडे जायचे नव्हते.

ती काय म्हणेल हे त्याला माहीत होतं.

अशाप्रकारे ते स्वतःच मिसेस रफनर बनले.

कामात जे काही चुकले होते ते त्याला दिसू लागले.

त्याला थोडे गवत आणि तण दिसले.

जे त्याने काढले नव्हते.

त्याने त्यांना मुळापासून उपटून टाकले.

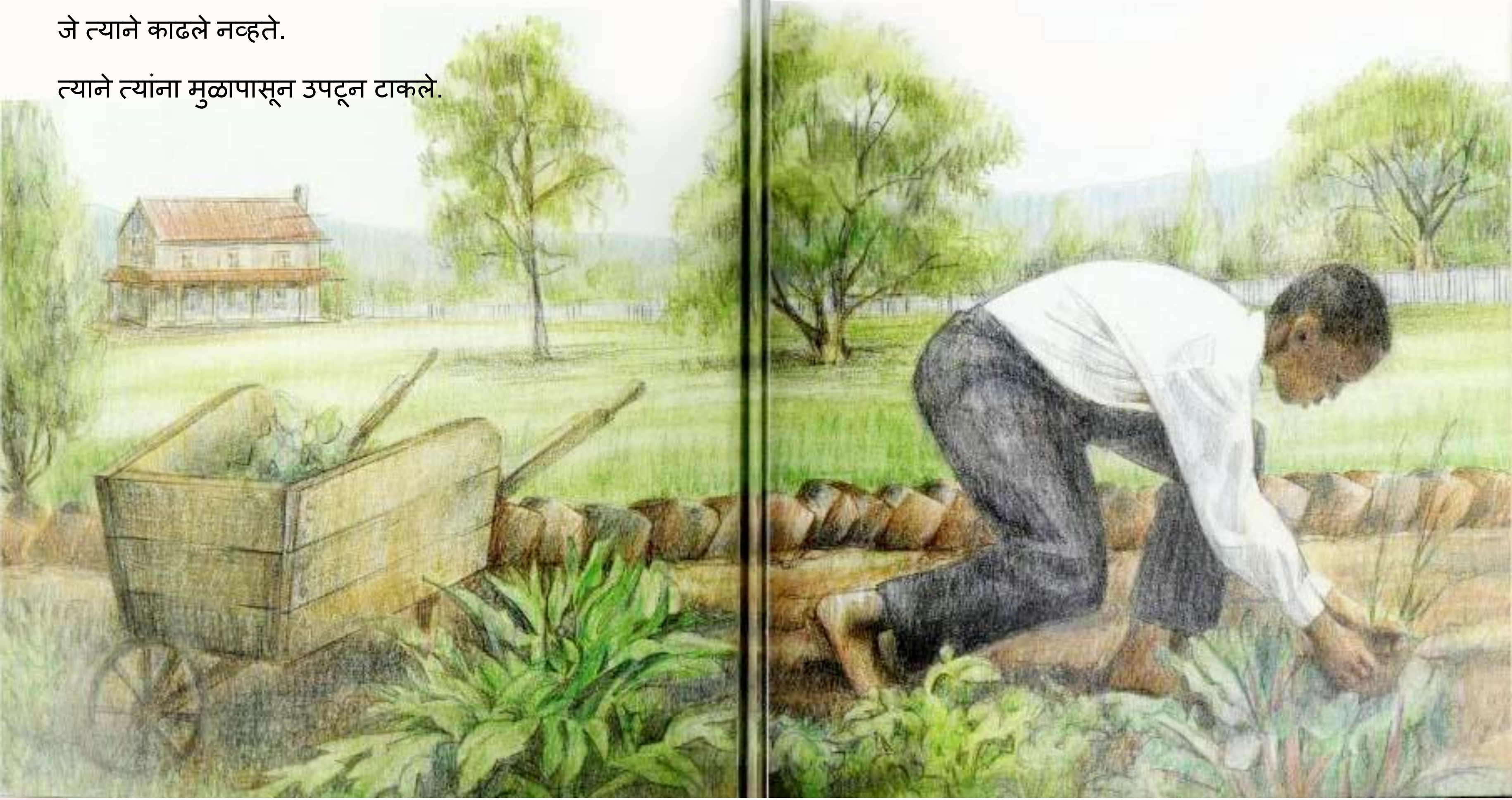
त्याला कागदाचे काही तुकडे सापडले आणि

फांद्याही दिसत होत्या.

श्रीमती रफनर यांनी

त्याबद्दल काही बोलल्या नव्हत्या.

पण बुकरने तेही बाहेर काढले.

श्रीमती रफनर यांना बाग दाखवण्यासाठी

बुकर आता खूप अस्वस्थ झाला होता.

पण त्याआधी, त्याने पुन्हा एकदा

संपूर्ण बागेचे काळजीपूर्वक निरीक्षण केले.

सर्व काही परिपूर्ण वाटत होते.

जेव्हा श्रीमती रफनर यांनी बाग पाहिली

एक विचित्र गोष्ट घडली.

श्रीमती रफनर पूर्णपणे बदलल्या.

त्या दिवसापासून त्या खूप दयाळू झाल्या.

आणि त्या प्रेमळ झाल्या..

त्याने बुकरच्या कामाची प्रशंसा केली.

कधीकधी जेव्हा तो सकाळी त्याचे काम

पूर्ण करत असे तेव्हा त्या त्याला

त्याचे काम झाल्यावर शाळेतही जाऊ देत असत.

बुकरमध्येही बदल झाला होता.

त्याला जे काही काम देण्यात आले होते

ते पूर्ण करण्यासाठी तो अधिक मेहनत करत असे.

आता त्याला कष्ट करायला आवडत असे.

श्रीमती रफनर यांनी बुकरला आयुष्यातला सर्वोत्तम धडा दिला.

सर्वात मोलाचा धडा शिकवला.

बुकरला आता त्याच्या कामावर

प्रेम वाटू लागले होते.

पण तो अजूनही हॅम्पटनमधील शाळेत

शिकण्याचे स्वप्न बघत होता..

शेवटी, जेव्हा तो १६ वर्षांचा होता,

त्याच्या आईने त्याला जायला परवानगी दिली.

पण हॅम्पटनला जाणे सोपे नव्हते.

बुकरला प्रवास करण्यासाठी आणि

कपड्यांसाठी पैशांची गरज होती.

त्याने काही पैसे वाचवले होते.

त्याच्या भावाने त्याला थोडे दिले.

मग गावातील लोकांनी त्याला दिले

थोड्या थोड्या प्रमाणात पैसे द्यायला
सुरुवात केली.

जरी ते सर्व गरीब होते तरी त्यांना

त्याला मदत करायची होती.

बहुतेक लोक गुलाम होते.

त्यांना कधीच शिक्षण मिळाले नाही.

त्यांना या गोष्टीचा अभिमान होता की

त्यांच्यातला एकजण शिक्षण घेण्यासाठी

 शाळेत जात होता.

शरद ऋतू १८७२

जेव्हा बुकरचा शाळेत जायचा दिवस आला तेव्हा

तो खूप उत्साहित आणि आनंदी होता.

तो एकटा शाळेत जात नव्हता.

तर तो आपल्या लोकांची स्वप्ने

सोबत घेऊन जात होता.

बुकरसुद्धा थोडा उदास होता.

त्याची आई आजारी होती

आणि त्याला भीती वाटत होती की तो

तिला पुन्हा भेटू शकेल की नाही.

हॅम्पटन व्हर्जिनियापासून ५०० मैल दूर होते.

सुरुवातीला बुकरने रेल्वेने प्रवास केला.

मग तो घोड्याने ओढलेल्या गाडीतून गेला.

पण त्याच्याकडे जास्त पैसे नव्हते.

म्हणून त्याने आपला प्रवास पुढे चालू

ठेवण्यासाठी चालायला सुरुवात केली.

तो दिवसेंदिवस चालत राहिला.

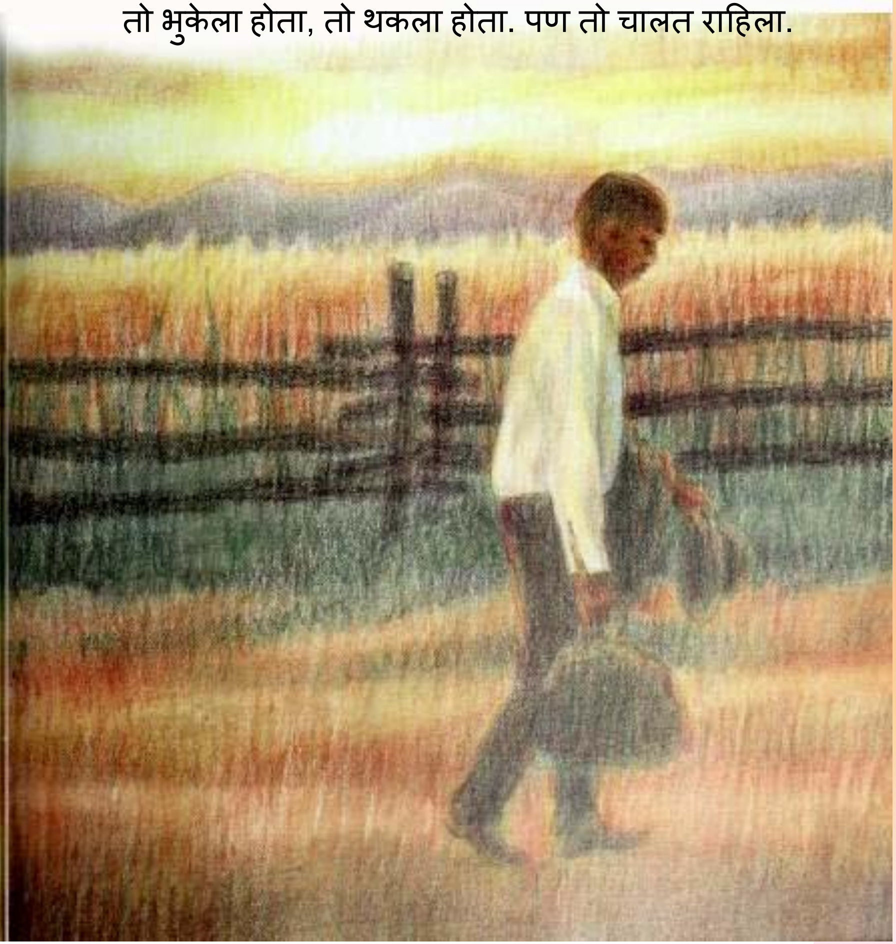
कधीकधी ये-जा करणाऱ्या वाहनांमध्ये

लोक त्याला बसवत असत.

रात्री तो रस्त्याच्या कडेला

कुठल्यातरी शेतात झोपायचा .

तो भुकेला होता, तो थकला होता. पण तो चालत राहिला.

बुकरने दोन आठवड्यांपेक्षा जास्त काळ प्रवास केला.

एके दिवशी रात्री उशिरा तो रिचमंड शहरात पोहोचला.

आता हॅम्पटन फक्त ऐंशी मैल दूर होते.

त्याला राहण्यासाठी जागेची गरज होती.

पण त्याचे सर्व पैसे संपले होते.

खोलीचे भाडे भरणे

त्याने काम करण्याची तयारी दर्शवली.

सर्वांनी त्याचा प्रस्ताव नाकारला.

बुकर रस्त्यावरून चालत राहिला.

त्याने यापूर्वी कधीही कोणतेही शहर पाहिले नव्हते.

त्याला सगळंच विचित्र वाटत होतं.

तुमच्या घरातील लोकांपेक्षा

इथले लोक वेगळे वाटत होते.

त्याने त्या मित्रांविषयी विचार केला.

ज्यांना त्याच्याकडून खूप अपेक्षा होत्या.

आता त्याला अभिमान वाटत नव्हता.

तो घाबरलेला आणि एकटा होता.

बुकर पुढे म्हणतो की:

तो इतका थकला होता की

एक पाऊलसुद्धा टाकू शकत नव्हता.

त्याला चालायला त्रास होऊ लागला.

मग, जवळच, रुळांखाली,

त्याला थोडी रिकामी जागा दिसली.

जेव्हा त्याच्याकडे कोणी पाहत नव्हते

तो त्या ठिकाणी गेला आणि झोपला.

तो रेशीम किड्यासारखा आकुंचन पावला.

आणि त्याने झोपण्याचा प्रयत्न केला.

रुळांवर चालणाऱ्या लोकांच्या पावलांचे आवाज

त्याला रात्रभर ऐकू येत राहिले .

त्या रात्री बुकर विचार करत होता.

की रात्र एवढी मोठी कशी आहे?

अखेरीस, पहाटेच्या प्रकाशात आकाश उजळले होते.

बुकर उठला.

दुपारच्या जेवणासाठी आणि उर्वरित प्रवासासाठी

बुकरला पैशांची गरज होती.

तो नदीकाठी गेला. तिथे त्याला जहाजातून

माल उतरवण्याचे काम मिळाले .

काम अवघड होते पण आपण स्वतः

शक्तिशाली आहोत असे त्याला वाटत होते.

मी लवकरच हॅम्पटनमध्ये असेन.

तो स्वतःशीच म्हणाला.

त्याने जहाजावर काही दिवस काम केले.

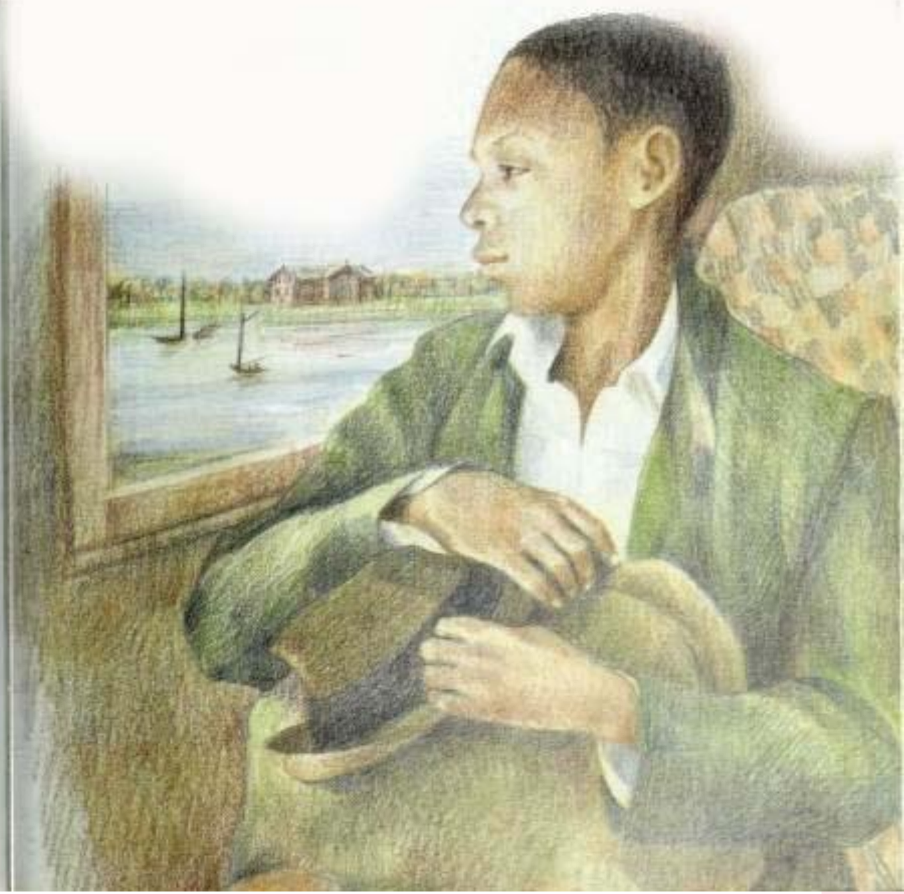
पैसे वाचवण्यासाठी तो रोज रात्री

रेल्वे रुळांखाली झोपायचा.

शेवटी त्याने पुरेसे पैसे जमा केले होते.

बुकर घोड्याने ओढलेल्या गाडीतून निघून गेला.

आणि हॅम्पटनला पोहोचला.

हॅम्पटनला पोहोचल्यावर,

बुकरला शाळा पटकन सापडली.

त्याने ती लाल विटांनी बांधलेली .

शाळेची इमारत पाहिली.

त्याच्यासाठी ती जगातील

सर्वात सुंदर इमारत होती.

पण बुकरच्या समस्या अजून संपलेल्या नव्हत्या..

त्याला शाळेत दाखल करण्यासाठी

प्राचार्यांना विनंती करावी लागणार होती.

पण तो किती घाणेरडे दिसत होता हे बुकरला माहीत होतं.

त्याने ५०० मैल प्रवास केला होता.

त्याने कित्येक आठवड्यांपासून अंघोळ केली

नव्हती किंवा कपडेही बदलले नव्हते .

बुकर अखेर प्राचार्यांना भेटला.

त्यांचे नाव मिस मॅकी होते.

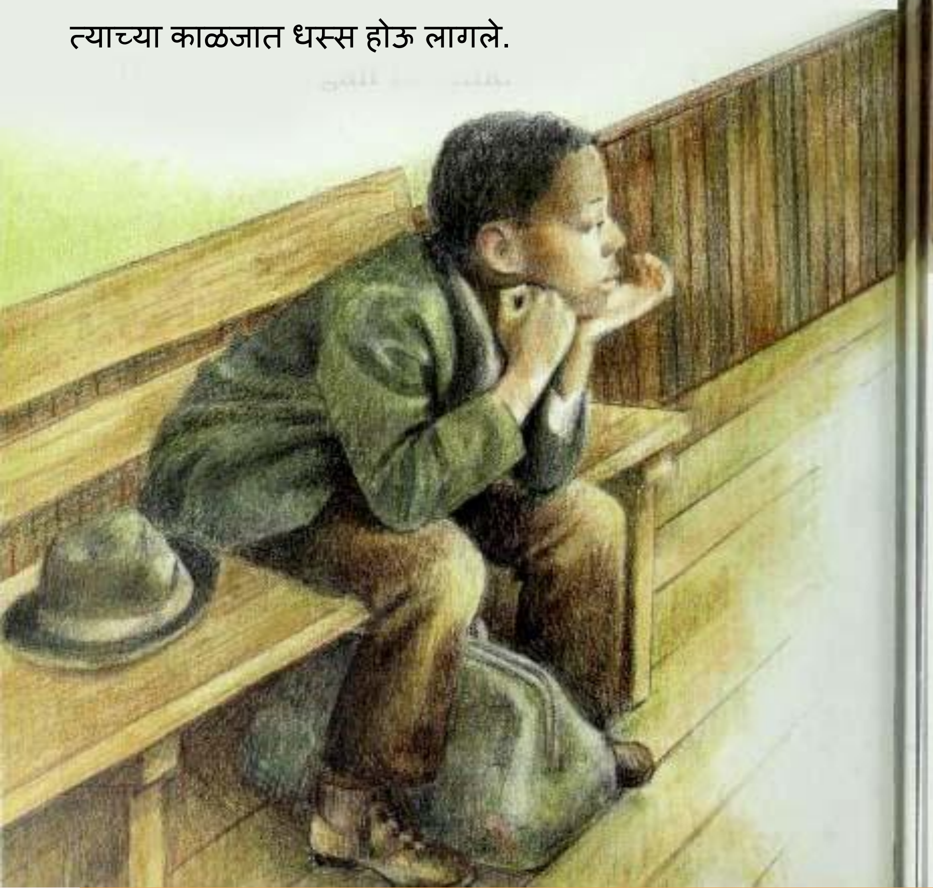
त्यांनी त्याच्याकडे पाहिले आणि भुवया चढवल्या.

त्यांनी त्याला थांबायला सांगितले.

बरेच तास उलटून गेले.

इतर मुले येऊन सामील झाली. बुकर थांबला.

त्याच्या काळजात धस्स होऊ लागले.

शेवटी, मिस मॅकीने त्याला एक झाडू दिला आणि

शेजारचा वर्ग स्वच्छ करायला सांगितला.

बुकर उडी मारून उभा राहिला.

त्याने झाडू उचलला आणि पटकन निघून गेला.

आपण साफसफाईत चांगले आहोत हे त्याला माहीत होते.

मिस रफनर यांच्याकडे काम केल्यानंतर

तो या कामात पारंगत झाला होता.

बुकरने तीन वेळा झाडून काढले.

त्यानंतर त्याने कापडाने उरलेली धूळ साफ केली.

मग त्याने डेस्क आणि लाकडी वस्तू झटकल्या.

खोलीतील प्रत्येक वस्तू आणि प्रत्येक कोपरा

त्याने खूप काळजीपूर्वक स्वच्छ केले.

तो मिस मॅकीकडे गेला आणि

काम पूर्ण केले आहे असे त्यांना सांगितले .

त्या वर्गाच्या दिशेने चालत गेली.

बुकर त्याच्यामागे गेला.

मिस मॅकी खोलीभर फिरल्या.

दुपारच्या सूर्यप्रकाशात लाकडी वस्तू चमकत होत्या.

मिस मॅकी दाराजवळ थांबल्या.

त्यांनी आपला रुमाल बाहेर काढला.

मग त्यांनी तो दाराच्या चौकटीवर लावला.

त्यांनी रुमालाकडे पाहिले.

त्यावर धुळीचा एक कणही नव्हता.

त्यांच्या चेहऱ्यावर हलकेसे स्मित उमटले.

“मला वाटते की तू शाळेत दाखल होण्यासाठी पात्र आहेत,”

त्या म्हणाल्या.

बुकरचा चेहरा आनंद आणि अभिमानाने उजळून निघाला.

त्याचे स्वप्न साकार झाले होते.

तो उद्या सकाळी शाळेत जाईल.

बुकर टी. वॉशिंग्टन यांनी हॅम्पटन शाळेत तीन वर्षे शिक्षण घेतले. त्यानंतर ते इतर आफ्रिकन-अमेरिकन मुलांचे शिक्षक झाले. त्यांनी दोन वर्षे आपल्या मूळ गावी शिकवले. त्यानंतर ते हॅम्पटन शाळेत शिकवण्यासाठी परत आले.

१८८१ मध्ये, त्यांची अलाबामामधील कृष्णवर्णीय मुलांच्या शाळेच्या प्राचार्यपदी नियुक्ती झाली. त्यांच्या देखरेखीखाली, टस्केगी इन्स्टिट्यूट अमेरिकेतील सर्वात नामांकित शाळांपैकी एक बनली.

टस्केगीच्या यशामुळे बुकर हे कृष्णवर्णीय अमेरिकन लोकांमध्ये एक लोकप्रिय नेते बनले. ते एक प्रभावी वक्ते होते आणि त्यांनी संपूर्ण अमेरिकेत शिक्षण व कृष्णवर्णीय आणि श्वेतवर्णीय लोक एकत्र कसे राहू शकतील यावर लक्ष केंद्रित करून भाषणे दिली. बुकर टी. वॉशिंग्टन यांना एक महान शिक्षक आणि नेते म्हणून स्मरणात ठेवले जाईल.

महत्त्वाच्या तारखा

१८५६ – बुकर टी. वॉशिंग्टन यांचा जन्म हेल्स फोर्ड येथे झाला (त्यांच्या जन्मतारखेबद्दल माहिती नाही).

१८६५ - आपल्या कुटुंबासह वेस्ट व्हर्जिनियातील माल्डेन येथे स्थलांतरित झाले.

१८७२-१८७५ - हॅम्पटन शाळेत शिक्षण घेतले.

१८७५ - हॅम्पटनने आपले शिक्षण पूर्ण केले आणि शाळेत शिकवण्यासाठी माल्डेनला आले.

१८७९ - हॅम्पटनमध्ये मुलांना शिकवण्यास सुरुवात केली.

१८८१ - अलाबामामध्ये टस्केगी इन्स्टिट्यूटची स्थापना झाली.

१८८२ - फॅनी स्मिथ यांच्याशी विवाह झाला.

१८८३ – मुलगी पोर्शियाचा जन्म झाला.

१८८४— फॅनी वॉशिंग्टनचा मृत्यू होतो.

टी. ज्युनियर

१८८९ - मुलगा अर्नेस्टचा जन्म. ऑलिव्हियाचे निधन.

१८९२ - मार्गारेट मरे यांच्याशी तिसरे लग्न.

१८९५ - बुकरचा प्रसिद्ध अटलांटा समझोता भाषण.

१९०० - नॅशनल निग्रो लीगची स्थापना झाली.

१९०१ - बुकरने 'अप फ्रॉम स्लेव्हरी' नावाचे आपले आत्मचरित्र प्रकाशित केले.

१९१५ - १३ नोव्हेंबर रोजी अलाबामातील टस्केगी येथे बुकर यांचे निधन झाले.